Petr Neužil

# V zákulisí srdce

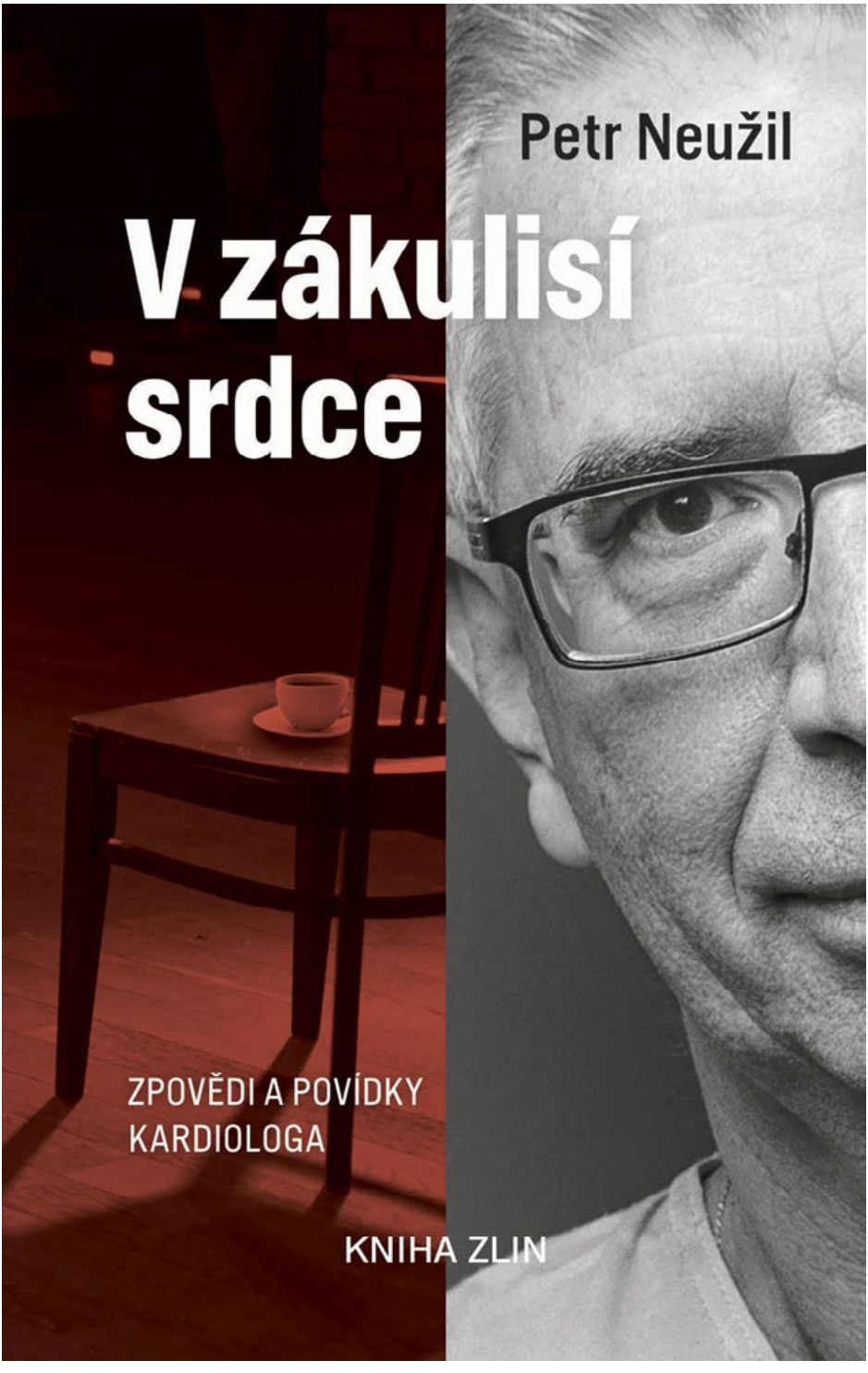

ZPOVĚDI A POVÍDKY KARDIOLOGA

KNIHA ZLIN

# V zákulisí srdce

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
**www.knihazlin.cz**
**www.albatrosmedia.cz**

**Petr Neužil**
**V zákulisí srdce – e-kniha**
Copyright © Albatros Media a. s., 2020

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

Petr Neužil

# V zákulisí srdce

ZPOVĚDI A POVÍDKY KARDIOLOGA

Ilustrace Tomáš Bím

*Tuto knihu věnuji svojí manželce Ivaně,*
*dětem Ondrovi a Kamile*
*a svému profesorovi češtiny Milošovi*

Svět je složité místo, a i proto právě tak moc zábavné. Samozřejmě ho lze vnímat zcela opačně anebo mu přisoudit adjektivum – nudný. Anebo se celé tohle filozofování nad světem a principem života může jevit otravné a trapné: Prostě žij a konej a… třeba uvidíš!

Zábavná duše Petra Neužila v sobě právě odráží všechny tyto možnosti, ví, že její svět je odrazem světa, ve kterém žije a žít bude a ve kterém se vyskytujeme i my všichni, kteří se s ní jen na chvilinku potkáme. Zkrátka inspiruje. To je ta pravá paráda. To je jeden ze smyslů života. Je to přece signál, že to má cenu, že to není nahodilé, že je co objevovat, že je co žít, že je to zábavné a svým způsobem hra a že to celé jde vždy dopředu.

Když v roce 1922 v hotelu Imperial v Tokiu místní poslíček zaklepal na jeden z pokojů, aby předal jeho obyvateli poštu, dostal od onoho hosta místo spropitného papírek se vzkazem. Jednoduše proto, že dotyčný pán u sebe zrovna neměl žádnou hotovost. Nebo možná nechtěl žádné peníze přijmout. Lísteček jako náhradu si ale kurýr vzal. Stálo na něm: „Kde je vůle, tam je cesta." Dobrý dýško, zvláště když tím hostem byl Albert Einstein.

Miluju tu větu. Petr běží po této své cestě tak parádně a směje se u toho. Pochybuje o sobě, ale baví ho, že je tam ta cesta. Tuhle sílu obdivuji, ona totiž zbavuje strachu, stejně jako on. Jo, klišé jako bič, samozřejmě, ale zkuste ho žít. Aspoň jeden den.

Václav Neužil, herec
2. 2. 2020

## Pulzující srdce

Odjakživa mě fascinovala ta mystická role takřka dokonalého orgánu, jehož práce nikdy nekončí, něco na způsob *perpetuum mobile*. Česky se jmenuje docela obyčejně: SRDCE. Tedy nekončí… kromě toho úplně posledního magického úderu, předznamenávajícího osudové finále, kdy skutečně i ono se přestane rytmicky stahovat, celý orchestr zmlkne a jako zasloužilý organismus završí tu nádherně melodickou symfonii posledním úderem do tympán. Ale v sále žádný třeskutý aplaus nenastane, ovace ve stoje se nekonají, prostě se zhasne a představení skončí. A napořád…

A pak se vyhlašují Oscaři! Hned v několika kategoriích, za bezchybný metabolismus jater, za nejchytřejší neuronální synapse, za úsporné trávení bez vzniku patologické obezity, za dokonalou synchronizaci kosterního svalstva, za chrup bez kazu a bez paradentózy… Ale srdce by mělo dostat Oscara za hlavní roli, nejen za vedlejší, za nějaký ten uslintaný a do scénáře dodatečně vepsaný herecký štěk. A možná snad i za režii nebo příkladnou dramaturgii. Především by ale Oscara měla dostat armáda lidí, jejichž celoživotním údělem je, aby se toto hned tak nestalo, tedy aby naše lidské srdce nepřestalo pumpovat zbytečně brzy, aby dohrálo svoji partituru až k poslednímu listu a neskončilo někde uprostřed, natož na samém začátku předehry.

Tuhle nelehkou roli mají kardiologové, a vlastně spíše celé týmy specializovaných odborníků. Jsou povoláni k tomu, aby naplňovali svůj hlavní úkol: lidské SRDCE co nejdéle konejšit a hýčkat. A nejen to, musí ho bezvýhradně podporovat v jeho nelehké práci.

Kardiologie a kardiochirurgie – dva základní medicínské obory, které takový úkol dostaly do vínku. Přestože se tyto dvě velmi si blízké specializace laickou veřejností často zaměňují,

v rámci nejenom sociálního smíru, ale především v rámci záchrany našich srdcí, je zásadní, aby navzájem spolupracovaly a vzájemně se podporovaly.

Univerzitní rektor mě během mé promoce pověřil základním úkolem: léčit pacienty! Tento úkol lze vnímat výhradně jako pracovní, ale stejně tak se neubráníte myšlence, že jde vlastně tak trochu o jakési poslání, poslání nejvyšší: zachraňovat lidské životy. No a já jsem si vybral ze široké škály všech odborností právě kardiologii, tedy jak říkám, všechna ta naše srdce všemožně podporovat a chránit. Sám pevně doufám, že toto pověření budu ještě nějakou dobu schopen bezvýhradně naplňovat (ne snad kvůli tomu, že bych pomýšlel na důchod). Překážkou ovšem může být postupná a možná až přílišná atomizace kardiologie na další a další podobory, na které se tento obor v poslední době s rychlostí blesku rozštěpuje.

Je v silách lékaře moderní doby toto všechno obsáhnout, aniž by se z toho nemusel zbláznit? Sám nevím. Vždy jsem totiž usiloval o to, abych byl dokonale schopen obsáhnout co možná nejširší možný herecký rejstřík, pojmout kardiologii jako celek, což, jak musím možná zbaběle přiznat, není dnes zcela běžné, natož jednoduché, a prostě to snad ani není prakticky možné. Ale protože jsem svým založením a také geneticky determinovaně předurčen být tak trochu megaloman, leckdy mi nestačí ani ta chudinka celá kardiologie. Pošilhávám, i když obezřetně, čím dál tím víc i do jiného koncertního, promiňte, operačního sálu. Tam je to vyhrazeno pouze pro kardiochirurgy, tedy chirurgy, kteří jsou specializováni na to do svých rukou brát a operovat SRDCE. Ale protože stále ještě nedošlo a ani hned tak nedojde k mnou vysněné fúzi těchto dvou oborů, musím donekonečna chtě nechtě opravovat mnohé laiky, ale i mé nejlepší kamarády, a postulovat jasně toto oficiální vyjádření: jsem s definitivní platností KARDIOLOG, a ne KARDIOCHIRURG.

Jiná věc je možné zamyšlení nad tím, co vlastně nejraději v té své kardiologické koncertní síni dělám, jak mám v jakémsi užším smyslu co nejlépe charakterizovat svoje muzikantství, svoji roli v orchestru. Snad jsem pak právě tím, kdo se stará o správný rytmus srdce. Jak krásně řekl Marek Eben: „Strážce rytmu." A dodal: „Běda, když začne takový dirigent našeho srdce špatně dirigovat, toho nemůžete vyhodit!" A moje toužebné přání je, abychom toho dirigenta vychovávali, uměli mu najít ty správné noty, pokud spadnou pod dirigentský pultík, pomohli mu ve chvílích, kdy jeho taktovka diriguje mimo rytmus.

Nepotřebných výpadků, pokulhávání a přešlapování mimo rytmus je potřeba se vyvarovat. Nemusí předvádět kvapík ani hrát presto nebo prestissimo, když to po něm nikdo nechce. Musíme stejně jako v renomovaném orchestru pomoci našemu SRDCI, aby šlapalo podle napsaných not a v dokonalém taktu. A ještě jedna pikantní paralela s hudbou, která se dotýká SYNKOP. Synkopa v muzice je poměrně krásný, sexy rytmus, zatímco v medicínské terminologii je tímto krásným slovem označována nebezpečná situace. V odborné terminologii jde o označení „přechodné a okamžitě se upravující ztráty vědomí", kdy dokonce může dojít k pádu a závažnému zranění.

Velmi uznávaný moderátor se mě na to ptal v televizním rozhovoru a já musel tvrdě trvat na tom, že nejde jen o pokles krevního tlaku, ale může jít o skutečné výpady srdeční akce, které mohou způsobit fatální pád. Ve specializované stimulační ambulanci, kde sledujeme pacienty vybavené elektricky aktivními implantáty, jsme měli pacienta, kterému jsem po několika nevyjasněných, ale velmi nebezpečných pádech nakonec implantoval kardiostimulátor, protože jeho srdce bylo schopno předvádět asi patnácti vteřinové výpadky rytmu, a to s takovouto extrémně dlouhou pauzou. Nejhorší na tom bylo, že mi ho referovali až po jeho nešťastném pádu. Ten člověk padl na hlavu

tak nešťastně, že si o jedno žebro těch starých radiátorů poranil oko, a to tak, že přišel o zrak. Prostě si to oko „vysklil"! Byl to tak hodný člověk, že si skutečně takovouto „odměnu" za lékařskou nečinnost nezasloužil. Ale kdo z nás je prorokem?

Při veškerém popisování tohoto postupného a mnohdy až neúměrného zúžení našeho odborného zaměření, které je samozřejmě potřebné především proto, abychom dospěli k co možná nejpreciznějším poznáním a dovedli léčbu téměř až k dokonalosti, nesmíme zapomínat na to, že člověk je integrovaná schránka dalších procesů, a tomu dnes říkáme možná trošku módně – celostní medicína. S postupem doby a rozvojem našeho poznání, s čím dál tím více obsáhlejším poznáním fyziologie chování našeho těla, totiž chápeme všechny procesy v organismu jako obdobné těm, které probíhají ve složitých počítačích. Tedy shrnuto ve zkratce: pro detail nesmíme zapomínat na celek.

Spousta mých kamarádů a známých se mě pořád ptá, proč zůstávám tak věrný české kotlině. Proč už jsem dávno neměnil „Českou filharmonii" za kupříkladu Metropolitní nebo Bostonskou. Mám na to mnoho odpovědí a mám pro to mnoho argumentů a sám nevím, kterým mám věřit a kterým věřit nemám, i když je sám říkám. Ale česká kardiologie je tady devadesát let a má fakt nepopiratelnou tradici. Jako odborná společnost byla založená v roce 1929, tedy prakticky deset let po vzniku první Československé republiky. Při pohledu do historie, ale i do žhavé přítomnosti, se mi zdá úžasné, co jsme v tomto politicky neklidném středu Evropy za tu dobu všechno dokázali! Proto jsem přesvědčen, že má smysl tady zůstávat, a přestože jsem sám sebe vždy vnímal jako kosmopolitní osobnost, někdy možná až přílišně mentálně ujetého amerikanofila, záhy jsem pochopil, že mi tato poloha nebrání být současně i burcujícím a nadšeným patriotem, hrdým Čechem. Nikoliv však v izolovaném významu tohoto slova, ale právě naopak, co možná nejvíce

integrovaného, propojeného viditelně-neviditelným předivem se všemi kolegy dokola po světě. Možná historickým vývojem, možná vývojem našeho genomu, který je skutečně nádhernou mixturou všech možných národností a etnik, chromozomální deviací evolučních vlivů a dalších procesů, vznikl poměrně vyvážený koktejl povětšinou přátelských obyvatel, takže v souhlasu s těmito procesy sám sebe vnímám také jako bytostně přátelského nejenom ke kolegům ve svém týmu a drtivé většině kolegů tady v Čechách i v cizině.

Vždy jsem se snažil ve své práci, a tedy ve všech celoživotních aktivitách, tak trochu uplatňovat nadsázku a humor (přiznávám, že občas i stupidní), pocit naplnění, nadšení z práce a z dosažených cílů a naplněných záměrů, prostě vnímat, že jsme tady a že jsme takoví, jací jsme. My Češi nejsme vůbec malí, jak velmi často a snad i rádi sami sebe v zajetí trudnomyslnosti charakterizujeme.

Jsme velcí uvnitř, duchem v nás doutnající sounáležitosti a týmovosti, duchovním rozměrem nepovyšování se nad ostatní, jsme velcí schopností spojovat a nerozdělovat, a když rozdělovat, tak něžně. Jsme velcí i v tom, že jsme byli schopni vždy rychle reagovat a nezaostávat, adaptovat se a přijímat vždy nové trendy, nové směry, neuzavírat se. Hlasy, které dnes volají po izolaci, mě zneklidňují, my jsme ti, co se nikdy nesnažili nikoho segregovat a eliminovat jako rasu a jako národ. Naše krédo vždycky bylo: neizolovat se. Když se podíváte kamkoliv do světa, najdete vždy přísně koncentrované partičky různých národností, čínskou čtvrť, italskou čtvrť, polskou čtvrť atd. Kdybych ale hledal českou čtvrť kdekoliv na světě, málokde ji najdu. Protože my to nemáme v povaze, my chceme být integrováni, asimilováni, my nedáváme za jakékoliv situace všem na odiv, tady jsou Češi. My dokonce i po rozdělení Československa máme v Čechách víc Slováků, než jich tu bylo kdykoliv předtím!

Tak je to i v našem odborném životě, nestavíme bariéry, naopak, my je bořímе. Příkladem mohou být právě čeští a slovenští „dirigenti srdce“, jsme jednou z mála odborných společností, která zachovala kontinuitu společných česko-slovenských anebo slovensko-českých odborných konferencí, a dnes všichni chápou, že bylo správné nerezignovat na to, že máme k sobě nejenom teritoriálně, ale především jazykově a lidsky blízko. A přestože my Češi jsme tak trošku línější, s úchvatným nadhledem, a Slováci jsou zase naopak agilní, průbojní bouřliváci, jsme si fakt asi ti nejbližší z nejbližších. A právě o české přezíravosti jsem se přesvědčil během mých opakovaných návštěv Pittsburghu. Pittsburgh je samozřejmě významný sestavením a podpisem dohody o vzniku Československa. A když si vzpomenu na tu přiblblou „pomlčkovou válku“, která začátkem devadesátých let asi nastartovala rozdělení Československa, uvědomím si, jak jsem fakt „koukal jak vejr“, když jsem poprvé četl kopii originálu *Pittsburské dohody*, kde ta pomlčka ve slově Česko-Slovensko, skutečně byla. Slováci měli tehdy pravdu. Jenomže zároveň jsem si tehdy uvědomil, jak by vlastně pomlčka měla být nepodstatná, pokud by skutečně tyhle dva národy spolu žít chtěly. Ale asi nechtěly. Nicméně obě naše rozdělené země původního Česko-Slovenska jsou dnes naprosto emancipované a přes rozdělení společného státu se řada rodin opět propojila.

A právě v arytmologii, tedy v oboru, který se věnuje diagnostice a léčbě poruch srdečního rytmu, jsme „sakra hodně“ integrováni s okolním světem. Všechny významnější nové technologie, vyvíjené v posledních patnácti letech, prošly českou půdou. Fenomén Homolka a IKEM má v tomto světě porouchaných taktů zvuk a ohlas. Takže přátelé, pomněte: přes geograficky skutečně menší rozlohu naší země a přes menší populaci obyvatel jsme my Češi nikdy nebyli malí. A troufám si tvrdit, že ani v budoucnosti nebudeme.

# RANNÍ ETUDA

Kapičky mlhavého deště. Takový ten déšť, co přes něj není nic vidět, a přesto je světlo. Jako by se to světlo muselo probíjet roletou deště. Vstáváme z postele s mlhou, která se válí po chodníku. Dobré ráno, dobré jako hlásí všechny televizní stanice, a přesto, že je hnusně, tváří se, že nic, že je pohoda a všichni jsme nabití ztřeštěnou energií až k prasknutí. A hlavně ti borci, co na vás extaticky koukají z obrazovek ranního televizního vysílání. Jako by titulek toho dobrého rána na novinách čouhal spolu s nimi ze schránky, a doušek čaje, čaj ráno je dobrý a teplý. Toho rána smrdí všude vzduch vlhkou nahodilostí, vzduch je jak po vejprasku.

„Slečno, slečno, můžete…?" Volám do otevřených oken, která se skřípáním těch bílých rámů schovávají moji každodenní sousedku přes ulici. To ráno se probouzí všechny zpěvačky v postelích notně propocených a zpívají na stromech s ptáčky, zpívají sborové písně v hejnech obalených noční košilí, ale pak je přemůže zívání hrtanů a rty, které jsou po dlouhé noci vyschlé, po ránu sežehnou kohoutky a sprcha, dávivá ledová sprcha…

„V Japonsku zívají v továrnách do rozhlasu, aby se všichni nakazili a oddechli si společným zíváním a nezdržovali tak neorganizovaným a nahodilým otvíráním otvoru svých krčních mandlí". To je určitě nějaká pitomá propaganda…? Jenomže slepci na ulicích nosí brýle asi ne na koukání, ani ne jen tak z fraseřiny, jako ta mlíkařka, co po ránu smrká do bílého mlíka ve velkých konvích a modré přepravní krabice jsou pak celé plné tou mílařskou bílou barvou, co přebarví ráno z blankytně modré na mlíkařskou bílou, která pak tu mlhu opatrně zvedá od chodníků, líná mlha s nosem nahoru, aby pak jako zvedající se opona odkryla všechny ty

zarputilé tváře řidičů autobusů, kteří trůní za velkými volanty a vládnou po ránu městu ze svých trůnů. Její oči, modré oči to vidí... ale já jí mezi těmi bílými rámy oken marně vyhlížím, zpěvačku mého krásného dobrého rána, kterou si pouštím, jako jiní si pouštějí svoje televizory, ploché jiskřící destičky, aby jim všem po ránu zvedly náladu. Vidím její spodní prádlo viset na šňůře a pomalu resetuji minulý den, zvolili jsme si dnes nový, krásnější a všechno, co jsme včera měli, po ránu padá.

Rána jsou, aby byla, rána jsou, aby končila.

Na černé tabuli, opřené o zeď před naším obchodem s masem, jsou bílou křídou vypsané klobásky, červenohnědé, mramorované, tak jak kousky masa nahodile lítaly do střívka a tlakovou stříkačkou naplňovaly osud všech uzenářů. Klobásky prouzené spíš do hněda, než do červena teď lákají, jako to mlhavé ráno, z tabule voní ta jejich bílá křída.

Kytička na stole, hrnek čaje a bílé mléko, na čistém ubrusu. Kytičkama se plní i ulice, plná nadýmajícího se světla, které po několika málo okamžicích přemohlo kapky neprodyšného deště. Včerejšky jsou dávno zapomenuté. Zapomenutá je i připálená vánočka, zválená z polštáře s drobečky těsta s připálenou kůrkou, no je to úplný zázrak dneska, domácí těsto a vánočka s rozinkama, peřina skopaná na podlahu se tetelí pořád ještě s přebytkem tepla lidského těla, předávkou termoreakcí a interface kůže. Kůže se teď páří s párou z horké sprchy, kde jsou ty doby, kdy ještě bylo mlíko v konvích, kovové konve v mnohých mých pacientech probouzely pocity dětství, zválená noční košile a šňůra od splachovadla, co se ještě třese, kouteček klidu na záchodě, kouteček posvátného klidu a souznění, s plastovým deklem záchodového prkýnka, které prostě dřív bývalo ze dřeva.

„To prkýnko po sobě zavírejte," napomínala mě moje maminka, ale zdá se, že marně. Nádherný kousek prostorového ticha, prosáklý září ještě originální žárovky, která kmitá rozžhavenou harmonikou blejskavého vlákénka ve vakuu, zázrak, co objevil Edison, a uzavřel tak etapu lidstva, které bloudilo pološerem, pokaždé, když slunce zašlo za obzor.

Budík... tiká nadrženě, už už chce vyskočit a drnčet jako blbec, protože pořád si ještě nenastavuju alarm na svém dokonale přechytralém telefonu a oči, které by ještě možná chtěly snít, se těžko proklubávají přes slepené řasy unavených víček, slepených ospalkami, tedy vlastně zcepenělými výměšky nočních poloslz. Budík tiká, tiká strašně nadrženě. Vyskočit a drnčet jako blbej.

A oči po nočním přídělu snů se ne a ne udržet vzhůru, imaginace ráje prožitého v noci je drží v pevném sevření, chodníky opuštěné mlhou se plní probouzejícími se lidmi, jejich kožené a umělohmotné podrážky temně duní, občasně třaskají kovovými vzlyky a všechny sny o ráji znásilnili přijíždějící popeláři. Bouchají popelnicemi o chodníky, skoro jako by chtěli vyjádřit touhle hlučnou odvetou vztek, který prožívají, protože musejí prostě vstávat ještě dřív než pekaři. Ale oni si to pak nahradí koncem roku, kdy chodí v partách vybírat peníze a člověk vždycky jen slyší: „Dobrý večer, my jsme vaši popeláři" a oni čekají, že něco dostanou, protože popeláři vždycky něco dostali, ale to nesměli přijít pětkrát za jeden měsíc.

Popelnice se shlukují kolem dýmajícího kukavozu, popeláři v oranžovo zelených apartních oblečcích už nevypadají dávno jako řezníci, co soutěžili o nejšpinavější zástěru. Popeláři nás zbavují zbytků posledních dnů, co po nás zbyly a my je už nechceme ani vidět, ani cejtit. Prostě pro nás už včerejšek tím pádem přestal existovat. A budík jen a jen

vystříknout, jako to dělají kohouti při ranním kokrhání. Taky neberou žádné ohledy. Bezohlední opeřenci.

Ruka vláčně visící přes okraj postele a bublinky snů u pusy, v levém koutku jsou výraznější, jako když láva jen tak probublává, před erupcí červených rtů namalovaných ještě ze včerejšího večera. A pak už jen crrrrrrrr!

Budík už rozkošnicky drnčí a zjevně vyčerpává svoji původní nadrženost a já odcházím z balkónu a přestávám vyhlížet tu moji zpěvačku ptačích písní od naproti. Bílá řezníkova zástěra se už také pomalu barví skvrnami od dobytčí krve. Krev je rudá. Rána jsou také občas rudá, ale ne tohle, tohle ráno je bílé, jako bílé kafe. Ale tohle ráno už je také pomalu rudé a krásné, protože dobytče bolí, když se nože vzduchem zablýsknou a říznou, bleskově a krásně ostře říznou. Ráno už pak není tak mlhavé a první dobytek na jatkách padá, s krůpějemi bílého kafe.

Slepené vlasy do chomáčků, už nic nepamatují z minulého večera, králem vzpomínek je bláhovost včerejšího poblouznění a dnešní uvadlé obličeje s otiskem sponky do vlasů ve tváři, někde uvnitř ještě dříme hudba včerejší vinylové noci, seance, která neměla skončit rozházenými peřinami v posteli, takže všemi barvami zářící pasta, elektrický kartáček na zuby, který umí zuby nablýsknout, otisk, který zůstal po prkýnku na stehnech, ukončí zahřmění splachované vody nádrže klosetu a už to i snad voní, protože vypšouknul elektrický kondicionér voňavého ducha. Bosé nohy ťapkají jako kačenky oťapkávají břehy svých rybníčků.

Řezníci už dávno nedrží v pondělí neděli, protože maso, maso prostě ovládlo svět a naši mysl. Dlouhá noční košile vlaje kolem našeho těla obetkaná nitkami z nití, oknem se do pokoje valí vzduch, který přináší vůni jejích vlasů, vůni jejího hlasu a mlha se už definitivně ztrácí, téměř na povel.

Je krásně, na povel, všechno je na povel, popel spálených včerejších smutků i radosti zahltila vlhkost dnešního kropenatého deště, stébla krásně zbarvená šťavnatou trávou, která se dere skrz asfalt a lidé ji jen tak neušlapou. Protější okno pořád zeje prázdnotou a moje včerejší náhražka másla se už dávno probudila. Chumel nočních košil na podlaze a podlahu pokrývají zrnka kmínu ukrytá v krajících chleba. Vlasy si svázala do copu, podpatky střevíčků už poklapávají dlažbu předsíně, sbíhá první schody a venku nastaví tvář slunci. Je už krásné ráno, koulí se vlhkost na krásných tvářích. S uvědomělým copem se směje na řezníka, který stojí před obchodem v zástěře už kompletně zbarvené do červena.

„Dobré ráno!" volá a strká svůj bambulatý nos k obloze, blíž ke slunci, které ji hřeje, u srdce.

Konečně se v okenicích protějšího bytu objevuje zpěvačka písní, moje nedosažitelná inspirace. Jako by nic... nemá ani noční košili, ani vlasy v chomáčích, ani otlačená stehna od prkýnka, ani ulepená víčka ospalkami...

„Jak ses dneska vyspal?"

A já nevím, nic, mám v hlavě úplně prázdno, vidím jenom ji a nejsem schopen jediného slova a dívám se tupě na celou její nahotu obarvenou krásným zpěvným hlasem. „Dneska se mi o tobě zdálo!"

Klobásky na řezníkově tabuli už někdo rozmazal, klobásky už nejsou, stejně jako vzpomínky ze včerejška. Klobásky už s prvním ranním sluncem nejsou. Mlha není. Déšť není. Je ráno.

## Jsem na začátku

Americký sen. Je to dnes možná omšelé, možná už i lehce archaické heslo. Ale je to zároveň stále dostatečně energizující platforma, co nabíjí všechny lúzry po celém světě a říká něco o tom, jak krásné je To dokázat. Snad má dodávat Američanům kuráž a sebevědomí v situacích, kdy jsou v úzkých, nebo je to jen líbivá a dost stupidní říkanka, něco jako byl ten totálně smyšlenej čechoslovakismus? Celou školní docházku jsme poslouchali spoustu hovadin podporovaných zleva nebo zprava, ale ten nehmatatelný výraz „americký sen" na mě vždy působil téměř až magickým způsobem.

Chápal jsem tahle všeříkající dvě slova vždycky jako výzvu ve smyslu: „Jestli chceš něco dokázat, tak tam je to možné! Prostě nejdřív začneš jako úplně chudej kluk prodávat na baseballovým stadionu Coca-Colu a postupně se staneš tím nejlepším prodavačem Coca-Coly na tom stadionu. A vyděláš si, a to takovej balík peněz, že si za ně na tom stadionu budeš moct koupit stánek s Coca-Colou. A pak, až si koupíš další a další stánek s Coca-Colou a dokážeš dotáhnout do konce svůj byznys plán, vyděláš tolik dolarů, že si jednou budeš moct koupit celý ten baseballový stadion, kde jsi začínal a prodával ty blbý plechovky s Coca-Colou."

Do USA letím vůbec poprvé, jsem maximálně excitovaný, je to neopakovatelný pocit... je to zároveň jedna z mých pracovních cest, kdy budu prezentovat svůj první poster na mezinárodní konferenci! Ale zároveň si po tom všem uvědomuji, že o téhle zemi, kromě všeobecných keců, nevím prakticky nic. Tahle moje první cesta totiž nejspíš předznamenala to, co bude potom, těch následujících dvacet pět let, následovat. Budu poznávat americké nemocnice, americké sestry a lékaře, americký styl práce, ale z ostatních atrakcí Ameriky, jako jsou národní

parky, rozličné atrakce a showbyznys, uvidím sotva setinu. Co mě na té zemi tedy tak láká? Je to skutečně ten sen o zemi neomezených možností nebo jen prostá exotika – pocit nikdy nenavštívené země. A v době, kdy jsme sotva stačili objevovat nově otevřenou západní část Evropy, je to asi logickým pokračováním tolik potřebného poznání… No jasně, mohl bych se podívat, stejně jako ostatní Češi, do národních parků, do Las Vegas, na Manhattanu očumovat sochu Svobody. Něco uvnitř mi ale říká, že přesto, že jsem si o USA nepřečetl jediný článek v Baedekeru, jedinou encyklopedii (to mi zůstalo doteď, nikdy si nic nečtu o místě, kam jedu, a kromě toho v té době nebyl internet, a tudíž nebyla ani Wikipedie), mám nepopsatelný pocit, že se přede mnou něco dramaticky nového otevírá… Jenomže zatím ale vůbec netuším co!

To, že letím na svoji první vědeckou konferenci v USA, a ještě ke všemu mám prezentovat naši práci, založenou na analýze nových elektrod k trvalé kardiostimulaci, mi nedává zrovna pocit jistoty. Uvědomuji si, že mám poměrně málo teoretických znalostí, jsme úplnými začátečníky v oboru trvalé kardiostimulace a teď ještě ta úžasná destinace – směr San Diego. Vůbec si nejsem jistý, jestli mám správné vízum, můj cestovní pas je prakticky prázdný až na jedno razítko z letiště Ruzyně ještě z cesty do Dubrovníku a nějaké to razítko z německých hranic. (To je skutečně z dnešního pohledu prehistorická doba, kdy se ještě dávala do pasu razítka.)

Je rok 1993, už ani neexistuje Československo a já jsem po překvapivě raketovém startu pořád na začátku svojí kariéry. Atestaci z kardiologie už sice mám za sebou, takže teď mohu být vlastně tím, kým jsem podvědomě chtěl být asi tak od konce svých lékařských studií. Hrdý a lehce nafoukaný kardiolog.

Měl jsem řadu důvodů pro to věnovat se právě kardiologii. Ale snad nejvýznamnějším podnětem bylo fatální onemocnění

mé mladší sestry, která měla vrozenou srdeční vadu a byla operována, když jí byly tak dva roky. Krátce po operaci zemřela a já jsem se nikdy přesně nedověděl, o jakou srdeční vadu se jednalo. Moji rodiče o tom z pochopitelných důvodů prakticky nemluvili a já jsem se tomu, upřímně řečeno, vůbec nedivil. Tento tragický příběh měl dva aspekty. Prvním bylo, že můj otec v době, kdy sestra podstupovala operaci, vůbec nebyl doma, ale na dlouhodobém pobytu na univerzitě v tehdejším Leningradu. Druhým je to, že sestra, která se jmenovala Pavla, umřela o Velikonocích. Od doby, kdy jsem to začal trošku vnímat, jsem si pro svůj profesní život vzal k srdci, že prostě nemůžeme kompromitovat zdravotní péči jenom proto, že jsou svátky nebo soboty a neděle. V pozdější době mě sice pořád něco nutkalo dozvědět se, o kterou srdeční vadu šlo (a to nutkání mám doteď), ale nikdy jsem nemobilizoval svoje zdroje tak dostatečně, abych se třeba dostal do archivu pražského dětského kardiocentra, kde bych měl asi šanci se něco bližšího dozvědět. Teprve v pozdějším věku jsem obdivoval svoje rodiče za to, že přes ono strašidelné neštěstí, jakým pro ně ztráta druhého, vymodleného dítě musela být, se to na mojí výchově nepodepsalo, a pokud to mohu s odstupem času hodnotit, tak mě rozhodně nerozmalovali. V případě mého otce Pepy tomu bylo spíše naopak. S nestorem dětské kardiologie profesorem Šamánkem jsem se znal docela dobře a vlastně už několikrát jsem s ním o tom mluvil a ptal se ho, jestli by mi nepomohl najít lékařskou dokumentaci z šedesátých let, ale vždy jsem v tom úsilí zůstal na půl cesty.

Druhým, vlastně nahodilým momentem, který mě již profesně cíleněji profiloval směrem ke kardiovaskulárním chorobám, bylo to, že mě náš soused z Krče Honza Táborský, kardiochirurg z IKEM, jednou při nezávazném rozhovoru u našeho plotu pozval na kardiochirurgickou kliniku do IKEM na původní sídlo – Kliniky kardiochirurgie IKEM – pavilon B1. S kolegou Vaňkem

tehdy na tamní kardiochirurgii spíš tak napolo oficiálně organizovali pro studenty medicíny kroužek „mladých kardiochirurgů". Zní to trochu budovatelsky, ale právě opak byl pravdou, byla to vlastně ve své podstatě velmi neoficiální aktivita a oni dva – kardiochirurgové středního věku – podporovali studenty. A tak jsem začal chodit jeden den v týdnu do starého pavilonu B1 na nejlepší kardiochirurgii v zemi. Pamatuji si hned ten první den, kdy jsem na pavilon B1 přišel, to jsem byl jako Alenka v říši divů: dveře, které se samy otevíraly, hlavní sál s průhledným stropem, aby mohli návštěvníci shora pozorovat průběh prováděné operace… prostě věci, které ani Dietl do svého kultovního seriálu *Nemocnice na kraji města* nebyl schopen dostat. A já při tom nezávazném chození na B1 poznal spoustu kolegů v době startu jejich kariéry: Petra Pavla, Petra Vaňka, Honzu Pirka, Tomáše Kliku, Pavla Zdráhala. Ulpěla mi v paměti další spousta až pitoreskních momentů, mimo jiné jsem tam také poprvé viděl používání jednorázových ústních roušek a operačních čepiček, jednorázové šití s integrovanou jehlou. Byla to prostě skvělá škola v době, kdy u nás nic moc jiného na takové špičkové úrovni nebylo a já jsem chodil teprve do čtvrtého ročníku medicíny. Takhle jsem to vydržel celé dva roky, nehledě na to, že jsem se dostal i na pavilon experimentální medicíny, kde se prováděly pokusy na větších zvířatech, opět prakticky unikátně v celé republice. Protože kromě výzkumného pracoviště v Brně, kde profesor Černý a další vyvíjeli umělou srdeční náhradu na telatech, nic podobného v tehdejším Československu nebylo.

Kromě toho, že jsem získal zkušenosti z IKEM, jsem se na Fakultě všeobecného lékařství seznámil prakticky ve stejné době s docentem Bazikou, jedním z hlavních pracovníků Angiologické laboratoře Univerzity Karlovy, která se věnovala preventivní kardiologii pod vedením profesora Reiniše. Tam jsem také trávil poměrně hodně času dojížděním do mladoboleslavské

automobilky, kde jsme prováděli vyšetření v rámci primární prevence ischemické choroby srdeční, v té době jasné jedničky v počtu úmrtí v tehdejším, sovětským blokem ovládaném, Československu. Spolupracovali jsme s doktorkou Tišerovou, která se díky tomuto výzkumu ve vysoce profilové fabrice dostala k jednomu z nejnovějších ultrazvukových přístrojů k vyšetřování srdce. Byl to výzkum, který se měl přiblížit Framinghamské studii, která od poloviny čtyřicátých let, prakticky okamžitě po skončení druhé světové války, začala přinášet převratná data o vývoji zdraví v rámci epidemiologického sledování velmi širokého vzorku naší populace. (Epidemiologie je vědní obor, který se zabývá studiem zdraví a nemoci v populaci a faktory, které zdraví a nemocnost obyvatel ovlivňují.) Jezdili jsme tam univerzitním mikrobusem, tedy Škodou 1203, každé úterý nebo čtvrtek, velmi brzy ráno a byla to moje vůbec první zkušenost s preventivní kardiologií. Tím jsem také dozrál ke svojí vůbec první vědecké práci, článek vyšel v *Časopisu lékařů českých* a věnoval se zátěžovým testům a odhalování rizika vzniku dalšího infarktu myokardu u kardiologických nemocných. Protože jsme si s docentem Bazikou docela padli do oka, měl jsem tam prakticky zajištěné místo interní aspirantury. Ale moc dlouho jsem se neradoval, kolega profesor Reiniš totiž předčasně zemřel, rektorát Univerzity Karlovy se rozhodl toto „nepotřebné" pracoviště během téhož roku zrušit, takže já po ukončení svého studia vlastně neměl kam nastoupit.

Tak tohle všechno se mi honilo hlavou v době mé první návštěvy USA. Nepředvídatelná shoda okolností, díky níž teď sedím v letadle na svojí první cestě do Ameriky a třesu se strachy, jak to všechno zvládnu.

Jenže jaká vlastně byla moje skutečná škola kardiologie, můj první učitel – mentor, kaskáda specializačních praxí? Pominu-li skvostný začátek s řadou až nečekaných možností…

nebyla vlastně žádná škola, žádný mentor. Nemocnice Na Homolce (strašný název pro nemocnici, hodně složité pro marketing, a ještě složitější ve svojí anglické mutaci, jak jsem posléze shledal), kam jsem po studiích nastoupil, navazuje na původně prvorepublikové sanatorium zaměstnanců peněžních ústavů a pak ještě pošt, zvané SANOPZ – po únoru 1948 profilovou nemocnici, která se stala mekkou léčby „výkvětu" socialistické nomenklatury. Tam se ale nikdy žádná opravdová kardiologie nedělala! Všechno, co měli soudruzi se srdcem, se řešilo v pražském IKEM, na jejich mozky dohlížela Neurochirurgická klinika v Ústřední vojenské nemocnici a prostaty zase řešila urologická klinika na Karlově náměstí (tedy sakra důležitý obor pro stárnoucí soudruhy). A abych nezapomněl na tak významný obor, který proslavil geniální autor Jaroslav Dietl – ortopedii – o tu se vždycky starala Bulovka. V dnešní terminologii bychom takový systém zdravotní péče mohli směle nazvat „oborovým outsoursingem".

Nový SANOPZ (správné označení je ale SÚNZ neboli Státní ústav národního zdraví) byla úplně nová nemocnice postavená na zelené louce, tedy ve svahu velmi blízko Fakultní nemocnice Motol. Fakultní nemocnice, která využívala přízemní baráky postavené Němci za druhé světové války, spojené polo-podzemními koridory kvůli bombardování. Naopak nový SANOPZ byla luxusní budova na tu dobu v Praze nevídaná, přístupná pouze pro vybrané soudruhy. Nemohla víc provokovat. Její plánované otevření se poměrně vleklo, a tak k němu došlo až v létě 1989. Stalo se tak v úplné tichosti, protože ta doba už nebyla dobou komunistického hrdinství, ale spíše komunistické „připosranosti". Raději nikdo nic neslavil a ti velcí kluci ze strany se spíš už dokonce možná i styděli. Taky aby ne, když to bylo v době, kdy se socialistické zdravotnictví ocitalo v troskách, nebyly dostupné moderní léky a oni si troufali otevřít fungl nový špitál

zásobovaný mimořádně dováženými léky a zdravotnickou technikou. V době, kdy se podpultově, prakticky na černém trhu, prodával dnes zcela obyčejný Brufen, oni fasovali speciální lék na povzbuzení nervové a metabolické činnosti Geriavit (dnes zcela běžně dostupný). Byl určen ovšem jen pro zvláště významné soudruhy, kteří ho každé ráno fasovali k snídani. Takže jak nový SANOPZ v létě 1989 otevřeli, tak hned v listopadu 1989 „samet" tuhle labutí píseň vzorové socialistické medicíny rychle ukončil.

Pamatuji si na léto 1989, končila vizita a ředitel SANOPZu profesor Pudlák se mě ptal, jestli jsem viděl nový film Čas *sluhů*. Na chvíli jsem se zarazil, nevěděl jsem, proč se vlastně ptá, a naivně jsem odpověděl, že ano a že se mi to líbilo. (Ten film byl skutečně přelomový a hrála tam celá spousta mých vrstevníků z DAMU, které jsem znal díky společné „výuce" vojenství, takže jsme chodili celý šesťák do Disku na jejich absolventská představení.) A velký soudruh, tedy profesor Pudlák, na to, že pro něj ten film rozhodně nereprezentuje naši skutečnou socialistickou morálku, a já jsem se ho zeptal: „No a co Polsko?" A on, proč se ho ptám, že pro něj socialistické Polsko přestalo existovat. Vůbec to nemělo žádnou souvislost, prostě film Čas *sluhů* vystihoval rozpad politicko-ekonomického systému, ale zároveň předpověděl vizionářsky i budoucí nástup kariérních hodnot. Polsko v létě 1989 už schválilo konání prvních demokratických voleb, které pak vyhrála Solidarita.

Mě na tom ale nejvíce mrzelo, že profesor Pudlák, nebýt té podělané ideologie, byl vlastně strašně chytrej chlap. Byl to on, kdo spolu s profesorem Heřmanským koncem padesátých let (v roce 1959) popsali světoznámý Heřmanského-Pudlákův syndrom, což je syndrom, který se u nemocných projevuje sníženou pigmentací kůže (albinismem) a poruchou srážlivosti krve, která způsobuje protahované krvácení. (To se projevuje u žen zvláště pak při menstruaci.) Někdy vede také k poruchám zraku, plicní

fibróze (jizevnatému procesu v plicích), nadměrnému ukládání degradovaného pigmentu lipofuscinu. Jde skutečně o unikátní syndrom, který když popíšete, tak už obrazně řečeno v životě nemusíte jako vědec dosáhnout ničeho jiného. Tohle úplně stačí. Ale Pudlákovi to asi nestačilo, a tak se nechal unést myšlenkou, že bude lékař – komunista – organizátor. Pro mě naprosto nepochopitelné, ale princip „Ako chutí moc" od Mňačka prostě funguje! Nepochopení souvislostí, neudržitelná moc, bylo v tom něco, co předznamenalo pád onoho zkostnatělého režimu.

Na rozdíl od svého kolegy Pudláka byl profesor Heřmanský, kterého jsem také měl možnost poznat během svojí jedné prázdninové praxe na medicíně osobně, naprosto jiná liga! On sice od tohoto společného objevu také nic jiného významného nevyzkoumal, ale lidsky byl naprostým protipólem. Vždy byl velmi kritický k režimu, velmi otevřený ve svých názorech, prostě alespoň já jsem z něj měl dojem, že jde o férového chlapa. A k tomu ještě léčil velkého guru českého moderního divadla šedesátých let – Jiřího Grossmanna. Ale dost, to já jsem už nezažil.

Rozpad systému byl sice za dveřmi, ale nějakou dobu se nová budova SANOPZu stále ještě chovala jako nemocnice pro prominenty a ještě těsně před koncem té ultrakrátké historie nám osud přivál příběh jednoho VIP pacienta. Byl to jakýsi generální ředitel stavebního podniku, který se v Rusku (pardon v SSSR) tak strašně ožral, že ho v tom stavu ožralosti, a hlavně velmi zeslabeného, stihla polyradikuloneuritida. Tedy virové, zánětlivé, přechodné, ale především velmi vlekle probíhající onemocnění nervového systému. Způsobuje dočasné, ale prakticky kompletní ochrnutí pohybového ústrojí. Takže kompletně ochrnul a pouze postupně se mu vracel cit a svalová hybnost, říkáme tomu motorika. Stalo se mu to na sklonku léta, a byl tedy hospitalizovaný někdy od konce září 1989. A protože se jeho onemocnění skutečně příšerně vleklo, prožil vlastně celou tu

listopadovou změnu našeho politického systému v nemocnici a všechno měl možnost sledovat jen v televizi ze své nemocniční postele, zkraje přece jen chráněný jakousi politickou karanténou. On byl hodně dobře postavený v komunistické hierarchii, protože to byl bratr tajemníka komunistické strany, dokonce z nějakého důvodu měl nárok na osobní ochranku. Bylo úžasné sledovat, jak se koncem listopadu 1989 prakticky ze dne na den funkce ochranky změnila – transformovala se z chránícího orgánu na orgán hlídací. Nicméně těm skrytým politickým procesům málokdo rozuměl, natož takový cucák, jako jsem byl tehdy já. (Později jsem s překvapením sledoval, že dost podobnému příběhu se věnoval i německý film *Good bye, Lenin*, příběh matky komunistky, která onemocněla, byla doma úplně izolovaná, a její syn před ní ze strachu, aby se nezbláznila, hrál celou dobu divadlo, že komunismus stále pokračuje.) Já tento příběh zažil tak trochu na vlastní kůži.

V té době už moje manželka dělala dávno právničku na lékařské fakultě, byla to pořád Fakulta všeobecného lékařství, později přejmenovaná na I. lékařskou fakultu Univerzity Karlovy v Praze. Manželka mi domluvila se svým kamarádem patologem Martinem Syrůčkem, že budeme chodit na patologii na Karláku trénovat zavádění kanyly (tenké hadičky sloužící k podávání infuzních léků) punkční technikou, tedy vlastně se učit napichovat centrální žilní systém.

Dnes je tato technika naprosto běžná na jednotkách intenzivní péče, pooperačních jednotkách a koronárních jednotkách, je esenciální k zavádění dlouhodobých výživ, komplexních infuzí, dočasné kardiostimulace, měření tlakových poměrů v srdci a stanovení jeho výkonnosti a tak podobně. Ranní docházení na patologii – to vlastně byla jedna z mých počátečních samovzdělávacích odborných aktivit. Málokdo to v té době uměl, nebyly vůbec komerčně dostupné materiály, které jsou k tomuto

účelu medicíny dnes dostupné zcela běžně. Dokonce byly dodávány materiály, ze kterých jsme si kanyly vyráběli prakticky po domácku, plastikové hadičky jsme si sami nastříhali, nad plynovým kahanem se doopravily a následně jsme je v příručním sterilizátoru vysterilizovali.

Prudký rozvoj intenzivní medicíny vlastně vedl ke kompletní změně pojmu intenzivní medicína a bez metody punkce centrálního žilního systému by to všechno bylo prakticky nemyslitelné. Vždy v úterý a ve čtvrtek ráno jsme tedy chodili „harpunovat" mrtvolám jejich krční a podklíčkové žíly. Proč to bylo nutné provádět zrovna na Karláku? Z jednoduchého důvodu – v původním SANOPZu bylo málo pacientů, a tudíž i málo mrtvých těl. A kromě toho, my, coby mladí lékaři, jsme tam prakticky neměli co na práci. (A musím zmínit, že po ukončení gymnázia jsem nešel na medicínu rovnou, ale přes patologii, kde jsem dělal zřízence v rámci nultého ročníku, takže jsem měl k zemřelým poměrně vyvážený vztah a bral jsem to již tehdy jako rutinu!) A jak jsme tak tehdy každé druhé ráno chodili na patologii, tak mě jednou napadlo, že bychom mohli udělat s kolegyní Janou Matouškovou právě onomu zmíněnému, dočasně ochrnutému pacientovi na koronární jednotce, náběr z arteriální krve. To se provádí nápichem tepny na zápěstí, nazývá se *arteria radialis*, a tento odběr slouží k analýze krevních plynů, saturace krve kyslíkem, obsahu oxidu uhličitého, stavu acidobazické rovnováhy, tedy stavu vnitřního prostředí – tím my rozumíme vyrovnanost metabolické situace organismu. Dnes naprosto rutinní záležitost, kterou vykonávají prakticky i zdravotní sestry, byla tehdy naprosto nová diagnostická metoda. Pravda, v té době se na koronární jednotce v SANOPZu takové „nepotřebné" věci neprováděly, protože to bylo zkrátka moc invazivní a možná pro daného soudruha i nebezpečné, nicméně my to riskli. A zrovna u toho VIP generálního ředitele čehosi, co měl tu